

LIBRIS

We know
books

NARCIS DORIN ION

**CAROL AL II-LEA
AL ROMÂNIEI
UN REGE
CONTROVERSAT**

Ediția a II-a, revizuită și adăugită

Vol. I

**Onești
Editura Magic Print
2025**

Regele Carol al II-lea și regina Maria la Palatul Regal,
alături de cavalerii Ordinului „Ferdinand I”.

Muzeul Național Peleş

CUPRINS

UN TIMP, O EPOCĂ: ÎNCADRAREA ISTORICĂ A DOMNIEI REGEI CAROL AL II-LEA	5
UN HOHENZOLLERN CU SPECIFIC NAȚIONAL. 25	
CAROL AL II-LEA AL ROMÂNIEI. UN REGE CONTROVERSAT. FRESCA UNEI EPOCI	31
COPILĂRIA UNUI REGE (1893-1914)	39
Nașterea moștenitorului Tronului	39
Un botez princiar la Castelul Peleş	46
O copilărie fericită	51
Educația unui viitor rege	56
Preceptorul elvețian – Arnold Moehrlen	62
Clipe fericite la Palatul Cotroceni	68
Principele... sublocotenent	72
Un bacalaureat atipic la Castelul Peleş	78
RĂTĂCITORUL PRINCIPE MOȘTENITOR (1914–1930)	89
O adolescență plină de... pasiuni.....	89
Zizi Lambrino intră în scena... istoriei... la Odessa	90
Prințul dezertor... arestat la... mănăstire.....	93
Renunțări... călătorii... și un mariaj nefericit	96
Elena Lupescu – iubirea unei vieți	100
„Am nevoie să respir...” . Prințul și Dudaia în exil	104
Viața tihnită la Neuilly	106
Cronica unui exil supravegheat	111

Procesul pentru recunoașterea.. paternității.....	116
Oaspeți și discuții... despre revenirea în țară.....	123
Primii pași spre Restaurație.....	128
REGELE JUCĂTOR (1930–1932).....	133
Un prim-ministru binevoitor – Iuliu Maniu.....	133
Tinerii complotiști de la Hotel Claridge: Manoilescu și Precup.....	139
Un prinț devotat cauzei – Nicolae al României... ..	143
... un profesor ușor de convins – Nicolae Iorga... ..	147
... și un general aproape decis – Alexandru Averescu	149
Maiorul Victor Precup intră în scenă.....	154
4 iunie 1930 – „luând drumul spre țară”	157
5 – 6 iunie 1930 – traversând Germania.....	160
6 iunie 1930 – în zbor spre România.....	164
6 iunie 1930 – la guvern și la Cotroceni.....	165
6 iunie 1930 – din Oradea – via Cluj – spre București... ..	168
Sosirea la Palatul Cotroceni – 6 iunie 1930	179
Discuții în miez de noapte – 6/7 iunie 1930.....	182
7 iunie 1930 – mister și negocieri la Palatul Cotroceni... ..	188
Manifestații organizate și... spontane	193
7 iunie 1930 – liberalii se opun Restaurației.....	196
7 iunie 1930 – pertractări cu Iuliu Maniu	199
7 iunie 1930 – schimbarea de guvern. Gheorghe Gh. Mironescu – prim-ministru (7 – 12 iunie 1930).....	204
Restaurația reflectată în presa vremii.....	210
Presa maghiară din România și proclamarea noului rege	217
Restaurația... în viziunea oamenilor politici	223
Reprezentanța Națională proclamă Regele	228

Discursul regelui Carol al II-lea	240
Revederea dintre tată și fiu.....	248
Proclamația către Țară – 8 iunie 1930.....	252
Restaurația văzută de regina Maria. O perspectivă inedită.....	253
Poziția Partidului Național Liberal	258
Țara își primește Regele. Ecouri din județele României Mari.....	264
Restaurația văzută de presa europeană.....	280
Carol al II-lea văzut de contemporani.....	287
Adepii regelui: istorici, filosofi și... boieri olteni	292
Rege nou, personal nou... ..	305
„O eră nouă”	312
Camarila regală și rolul nefast al Elenei Lupescu	314
Puiu Dumitrescu – secretarul afacerist	329
Ernest Urdăreanu – un șef al Garajelor regale devenit Mareșal al Palatului.....	343
Aristide Blank – bancherul Camarilei.....	349
Regele, bancherul și guvernatorul – „Afacerea” Blank ...	357
Alte figuri ale camarilei: afaceriști, ziariști, filosofi și industriași de ocazie.....	369
Un sponsor practic, abil și generos – industriașul Nicolae Malaxa.....	375
Prăbușirea „regelui oțelului” – „Procesul” lui Max Auschnitt.....	387
Divizarea partidelor politice. Un istoric în slujba suveranului – Gheorghe I. Brătianu	411
Un poet în serviciul regelui – Octavian Goga.....	423

Coabitarea regelui cu Partidul Național Țărănesc.	
Guvernul Iuliu Maniu (13 iunie – 10 octombrie 1930) .	426
Guvernul Gheorghe Gh. Mironescu (10 octombrie 1930 – 4 aprilie 1931).....	449
Negocieri regale pentru guvernul de „uniune națională”	463
Nicolae Iorga – președinte al Consiliului de Miniștri (18 aprilie 1931 – 31 mai 1932).....	479
REGELE CONSTITUȚIONAL (1932–1938).....	519
Național-țărăniștii revin la putere (1932–1933). Guvernele Alexandru Vaida Voevod (6 iunie – 10 august 1932; 11 august – 19 octombrie 1932)	519
Iuliu Maniu – un ultim și... scurt mandat de prim-ministru (20 octombrie 1932 – 13 ianuarie 1933)	532
Afacerea Škoda – politicieni și militari... între mituire, compromitere și spionaj.....	552
Generalul Constantin Ștefănescu-Amza despre „Chestiunea Škoda”	578
Zaharia Boilă: „A bătut ceasul!” – 1 septembrie 1933....	587
Alexandru Vaida Voevod – ultimul mandat de președinte al Consiliului de Miniștri (14 ianuarie - 13 noiembrie 1933). „Planul de la Geneva”	598
„Curbele de sacrificiu” și revolta muncitorilor petrolști din Ploiești – ianuarie 1933.....	605
Proteste antiregale. Arestarea profesorului Grigore Forțu – ianuarie 1933	611
Starea de asediu – 3 februarie 1933.	
Ecouri în presa internațională.....	615
Greva de la Atelierele C.F.R. Grivița din București – 15-16 februarie 1933	633
Carol al II-lea – Alexandru Vaida Voevod – o colaborare de conjunctură	650

O demisie dorită insistent de rege.....	652
Un guvern cu viață scurtă: Ion Gh. Duca (14 noiembrie – 29 decembrie 1933)	659
Grigore Trancu-Iași și manifestele sale împotriva camarilei – noiembrie 1933	674
O decizie controversată: dizolvarea Gărzii de Fier – 9 decembrie 1933	678
Alegerile parlamentare din 20 decembrie 1933	696
Asasinarea prim-ministrului I.G. Duca – 29 decembrie 1933	706
Un cabinet de tranziție. Dr. Constantin Angelescu (29 decembrie 1933 – 3 ianuarie 1934).....	721
Funeralii naționale și arestări discreționare – ianuarie 1934	725
Guvernul Gheorghe Tătărescu (4 ianuarie 1934 – 14 noiembrie 1937).....	732
Un prim-ministru... neașteptat... pentru clasa politică ...	744
Noul prim-ministru în vizită la liderii politici... ..	752
Regele, guvernul Tătărescu și Parlamentul – 1934.....	758
Complotul eșuat al lui Victor Precup – 8 aprilie 1934 ...	762
Măsuri legislative inițiate de guvernul Tătărescu – 1934-1936.....	776
Mesajele regale către Corpurile Legiuitoare – 1934-1937	784
Agitație în rândurile opoziției național-țărăniște (1935-1936)	795
Regele încurajează dizidența tinerilor național-țărăniști.	805
Un opozant tenace: Iuliu Maniu (1933-1937)	810
Serviciul de informații al Elenei Lupescu raportează... ..	814

Un medic împotriva camarilei – doctorul Dimitrie Gerota	We know books	829
Regele și tineretul. Cercetașia		835
Straja Țării – un mod regal de „formare” a tineretului....		839
Festivismul regelui Carol al II-lea. Serbările Restaurației – 8 iunie		865
Carol al II-lea – susținător al mișcării sportive din România.....		877
Confruntarea dintre Regele românilor și „Căpitanul” legionarilor		884
Corneliu Zelea Codreanu se adresează regelui Carol al II-lea – 5 noiembrie 1936		895
O luptă inegală.....		900
Bilanțul lui Gheorghe Tătărescu, la doi ani de guvernare – 14 decembrie 1935		904
Construirea de spitale și sanatorii în epoca lui Carol al II-lea		910
Bilanțul guvernului Tătărescu – 1 noiembrie 1937.....		914
Gheorghe Tătărescu: un bilanț din... închisoare – 1951 .		928
România în Europa anului 1938 – câteva date statistice relevante.....		930
Gheorghe Tătărescu – un nou mandat de prim-ministru (17 noiembrie - 28 decembrie 1937)		937
Alegerile parlamentare din 20 decembrie 1937		950
Un guvern de tranziție: Octavian Goga (28 decembrie 1937 - 10 februarie 1938)		971
„Eu sunt stăpânul țării mele”... Un interviu definitiv cu A.L. Easterman – 1938		995

REGELE SOLDAT (1930-1940).....	1013
Regele soldat – de la sublocotenent la mareșal al României	1013
Regele „proprietar” de regimente.....	1017
Manevrele militare regale	1018
Marina română în atenția regelui Carol al II-lea.....	1026
O relatare regală despre Ziua Marinei – 15 august 1937.....	1035
Carol al II-lea și Cavalerii Ordinului „Mihai Viteazul” ...	1044
Suveranul alături de membrii Ordinului „Ferdinand I” .	1050
Regele și aviația	1053
Ocroitor al învățământului militar.....	1063
Marele Voievod Mihai devine sublocotenent – 25 octombrie 1937.....	1074
Regele omagiindu-i pe eroii neamului... ..	1081
... prezent la adunările ofițerilor și militarilor din țară....	1082
... inaugurând monumente închinat eroilor.....	1093
... sau școli, cazărmi și cămine militare.....	1101
Alături de jandarmi și de poliție.....	1102
Generalul Ion Antonescu – o privire critică asupra armatei române.....	1102
Regele Carol al II-lea – o radiografie asupra propriei armate	1111
Carol al II-lea – susținător al înzestrării armatei	1114
REGELE DIPLOMAT (1930-1938).....	1119
Un rege pasionat de diplomație	1119
Carol al II-lea – gazdă a prinților Japoniei	1121
Regele Alexandru I al Iugoslaviei în vizită la Sinaia – ianuarie 1933	1122

Reorganizarea Micii Înțelegeri – 16 februarie 1933	1131
Convențiile de definire a agresiunii – Londra, 3–4 iulie 1933.....	1135
Consiliul Permanent al Micii Înțelegeri întrunit la Castelul Peleş – 24-27 septembrie 1933	1138
Tratatul de amicitie cu Turcia – 17 octombrie 1933	1141
Țarul Boris al III-lea al Bulgariei în România – 25-28 ianuarie 1934.....	1143
Înțelegerea Balcanică – 9 februarie 1934.....	1148
Stabilirea raporturilor diplomatice cu Uniunea Sovietică – 9 iunie 1934	1153
Regele României decorat de președintele Cehoslovaciei – 16 octombrie 1935	1160
Funeraliile regelui George al V-lea al Marii Britanii – 29 ianuarie 1936	1161
Vizită semioficială în Franța – 18 februarie 1936	1164
Un filosof, consilier de politică externă: Nae Ionescu	1166
Întrunirea Micii Înțelegeri la Palatul Regal din București – 6 iunie 1936	1168
Carol al II-lea și Edvard Beneș în vizită la Turnu Severin și Giurgiu – 9-10 iunie 1936	1176
Pactul de asistență mutuală între România și U.R.S.S. – 21 iulie 1936	1180
Rege versus „cancelar”: Carol al II-lea și Nicolae Titulescu (1936–1940).....	1190
O vizită istorică la Praga – 26 octombrie 1936.....	1207
Marele Voievod Mihai martor la încoronarea regelui George al VI-lea – 12 mai 1937	1216
Relații diplomatice româno – polone (1931-1937).....	1218

Președintele Ignacy Mościcki în vizită la București – 7–8 iunie 1937.....	1223
Carol al II-lea în Polonia – 25 iunie - 1 iulie 1937	1226
La Paris, de ziua națională a Franței – 14 iulie 1937.....	1241
Vizită neoficială în Marea Britanie – august 1937	1246
La curtea regelui Leopold al III-lea al Belgiei – august 1937.....	1250
Vânătoare și politică. În vizită la Edvard Beneș – noiembrie 1937	1254
Ultima întâlnire cu președintele Kemal Atatürk – 19 iunie 1938	1256
REGELE ORGOIOS (1930-1938).....	1263
Izolarea reginei Maria	1263
Gânduri regale către o mamă dezamăgită.....	1308
Căsătoria principesei Ileana la Castelul Peleş – 26 iulie 1931	1315
Principesa Ileana... exilată din ordinul fratelui-rege	1333
O relație imposibilă: regele Carol al II-lea – principesa Elena	1340
Elena Lupescu – o iubită nerăbdătoare să revină în țară	1350
Imposibila încoronare	1370
Iubirea infinită pentru Dudaia.....	1374
... dar și pentru alte femei	1394
Semicentenarul Castelului Peleş – 25–26 septembrie 1933.....	1397
Un rege arhifofil... ..	1414
... proprietar de iaht.....	1433
... și vânător pasionat	1436

Regele Carol al II-lea – principele Nicolae: „războiul” dintre frați (1931–1937).....	1445
Înlăturarea principelui Nicolae. Consiliul de Coroană – 9 aprilie 1937	1469
Relația tată-fiu – o comunicare dificilă	1495
Un rege implicat în viața sentimentală a fiului său	1499
Vacanță la „Cetatea pe nisip” – august 1937	1504
Regele, Duduia și șambelanul: „menage à trois” sui-generis.....	1508
Clasa Palatină. Educația Marelui Voievod de Alba Iulia	1523
NOTE	1535
File de album	1705

Corectură: Narcis Dorin Ion,
Mircea-Alexandru Hortopan

Tehnoredactor: Laurențiu Cotleș

Coperta 1: Regele Carol al II-lea, 1930
(colecția Daniel-Cosmin Obreja)

Tipar: Tipografia Magic Print Onești

© Editura Magic Print Onești

Editură recunoscută de Ministerul Educației prin
Consiliul Național al Cercetării Științifice din
Învățământul Superior (CNCSIS) – Cod 345.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ION, NARCIS DORIN

Carol al II-lea al României : un rege controversat /

Narcis Dorin Ion. - Ed. a 2-a, reviz. și adăug.. - Onești : Magic
Print, 2025

2 vol.

ISBN 978-606-622-722-3

Vol. 1. - 2025. - Conține bibliografie. –

ISBN 978-606-622-723-0

94

Reproducerea integrală sau fragmentară, prin orice
formă și prin orice mijloace tehnice, este strict interzisă
și se pedepsește conform legii. Răspunderea pentru
conținutul și originalitatea textului revine exclusiv
autorului / autorilor.

UN TIMP, O EPOCĂ:
ÎNCADRAREA ISTORICĂ A DOMNIEI
REGELUI CAROL AL II-LEA

Academician Ioan-Aurel POP
Președintele Academiei Române

După finele anului 1918, românii au trăit o perioadă de
extraordinară fericire, în ciuda crizei grave provocate de
urmările războiului, de epidemii, de nesiguranța zilei de
mâine și de lipsuri deosebite. Țara era acum întregă ca un
cerc și-i cuprindea în ea pe aproape toți românii. Mai
rămâneau, desigur, în afară anumite grupuri de români în
răsărit, peste Nistru, în Maramureșul de la nord de Tisa, în
Ungaria, în Banatul sârbesc și în alte zone din Regatul
Sârbilor, Croaților și Slovenilor, în Bulgaria, în Balcani
(aromânii, meglenoromânii, istroromânii), dar nu se putea
obține totul, iar statul național din 1918 era oricum o
realizare excepțională. Nici în România nu trăiau numai
români: peste un sfert din populație erau minorități (8%
maghiari, 4% germani, 4% evrei, apoi slavi, armeni, turco-
tătari, romi sau țigani, greci etc.), dar, din păcate, granițele
nu puteau urma calea încurcată a așezării diferitelor
grupuri etnice. Oricum, era cu totul altfel decât înainte de
1918, când marile imperii dominau popoare, națiuni

întregi sau părți ale unor națiuni, condamnată la statutul de supuși și umilite. Chestiunile minorităților au rămas, totuși, de mare actualitate în întreaga Europă Centrală și de Sud-Est, iar statul român unitar nu a găsit întotdeauna mijloacele cele mai potrivite de a chivernisi aceste chestiuni și nici de a administra în modul cel mai corect și democratic provinciile recent integrate. Unele, precum Basarabia, au rămas într-o stare de mare înapoiere și de proastă administrare, din diferite motive, între care și incompetența autorităților statului, folosirea unor funcționari nepotriviți, neînțelegerea specificului locului.

Oricum, momentul 1918-1919 se poate caracteriza după titlul volumului de poezii ale lui Lucian Blaga, „Poemele luminii”. Față de circa un milion de morți români în cei cinci ani de război (1914-1919), față de milioanele de răniți, de prizonieri, de infirmi, de bolnavi de tifos ori de gripă spaniolă, de orfani sau de văduve, perspectivele păreau extraordinare, iar sacrificiile păreau mai ușor de suportat. Hotărârile de unire a românilor, luate de organisme desemnate în mod democratic – la nivelul democrației de atunci – la Chișinău, la Cernăuți și la Alba Iulia, aveau să fie consfințite în plan internațional de către Conferința de Pace de la Paris și din împrejurimi, din 1919-1920. În fine, românii aveau, ca mai toate popoarele, statul lor național, menit să le organizeze viața și să-i ocrotească. În 1918, România avea cu puțin sub 300 000 de kilometri pătrați (cam cât Italia) și o populație de șaisprezece milioane de oameni. Acești români, în majoritate, erau gata de mari sacrificii pentru făurirea unui viitor mai bun, deși nu știau neapărat cum să facă asta. Au fost două decenii de înflorire culturală fără precedent, în care împlinirea idealu-

lui național a avut efecte benefice, prin afirmarea unor școli și curente artistice moderne, prin sincronizarea (potrivirea) cu mișcarea de idei europeană și mondială, prin creatori de talia lui Lucian Blaga (în filosofie și literatură), Nicolae Iorga (în istorie și cultură, în general), George Călinescu (în istoria și critica literară), George Enescu (în muzică), Tudor Arghezi (în poezie), Constantin Brâncuși (în sculptură), Camil Petrescu (în literatură) și mulți alții. Privind în urmă, ne dăm seama că, totuși, puțini români erau conștienți în acel moment de acea înflorire. Majoritatea și-au dat seama de binele de atunci prin comparație cu relele care au urmat.

Unificarea și uniformizarea Regatului României de după 1918 s-au desfășurat cu dificultăți. Provinciile istorice unite atunci cu România proveneau din state diferite, cu grade variate de dezvoltare, cu sisteme legislative diverse, cu unități administrativ-teritoriale nepotrivite celor românești. De exemplu, imediat după unire, pe piața românească circulau cel puțin cinci feluri de monede: lei vechi românești, lei emiși sub ocupația germană, florini ungherești, ruble rusești, bancnote bulgare etc. Toate monedele străine au trebuit eliminate treptat. A fost necesară o lege pentru unificarea administrativă (1925), care suprima vechile structuri rusești, ungare ori austriece în favoarea formelor românești de organizare teritorială.

Economia s-a refăcut, s-a armonizat și s-a dezvoltat greu. Abia în 1924 s-a putut ajunge din nou la nivelul producției de dinainte de război. A urmat o învioreare promițătoare, întreruptă brusc în 1929-1933 de marea criză, care a afectat întreaga societate. Criza a lovit foarte puternic societatea românească, bazată încă pe producerea

de alimente și de materii prime. Urmează o nouă etapă de dezvoltare, oprită apoi și ea de pregătirile de război de după 1939. Economia avea un caracter agrar-industrial. Agricultură s-a dezvoltat bine, cu precădere după aplicarea reformei agrare din 1921, care era absolut necesară, din mai multe motive. Un motiv este moștenirea – prezentă în mai toate statele succesoare marilor imperii prăbușite – a regimului funciar al marilor proprietari, aparținătoare în mare măsură minorităților dominante (maghiară, germană) sau aristocrației locale. Erau expropriate, în general, moșiile care depășeau 100 de ha teren arabil, existând, totuși și excepții și variații de la zonă la zonă. În urma reformei, circa șase milioane de hectare (cam două treimi din pământul marilor proprietari) era împărțit țăranilor, contra unei despăgubiri. Au beneficiat de reformă aproape un milion și jumătate de familii țărănești. În Transilvania, 37% dintre împroprietăriți erau de alte naționalități decât cea română. A fost cea mai adâncă și mai democratică reformă agrară de după război din întreg centrul și sud-estul Europei.

A sporit producția de cărbune, de țigeci, de metale, s-au dezvoltat ramuri industriale noi, s-au produs în România cauciuc sintetic, materiale explozive, cosmetice, macarale, locomotive, vagoane, autobuze, avioane etc. În 1926, s-a inaugurat prima cursă de avion în interiorul țării, iar în 1928, s-au transmis la radio primele emisiuni. În 1927, s-a dat în folosință prima centrală telefonică modernă, în curând România ajungând să aibă una dintre cele mai bune rețele telefonice din Europa. S-au construit noi șosele moderne, s-au dezvoltat porturile, s-au extins flota și căile ferate. Au sporit exporturile, mai ales în Franța și Marea

Britanie, iar capitalul străin, cu precădere cel englez, francez și american, a contribuit la dinamizarea economiei. În anii 1938-1940, se înregistrează primele timide investiții de capital român în străinătate (în Iugoslavia, Cehoslovacia, Bulgaria). Natural, aceste schimbări au condus la prosperitatea unei părți a populației, dar nu au putut șterge greaua sărăcie și lipsurile în care trăiau foarte mulți români, cei mai mulți dintre ei. Este drept că unii români, neavând cum și cu ce să compare situația lor, nu-și dădeau seama cum trăiau. Dar chiar și așa, venitul mediu pe locuitor era atunci, la un moment dat, de 110\$ SUA, deasupra celor din Turcia, Polonia, Ungaria, Grecia, Iugoslavia, Bulgaria ori comparabil cu acestea. Bucureștiul apărea prin anii 1930 drept unul din cele mai moderne orașe din zonă, fiind supranumit „Micul Paris“.

Guvernarea țării a fost dificilă și a depins de reformele și legile, destul de multe, care s-au adoptat treptat. În 1923, s-a votat o nouă constituție, care consfințea formarea statului național unitar și transformările democratice produse în țară. Față de Constituția din 1866, cea nouă lărgea drepturile și libertățile democratice, anume prevedea votul universal, egal, direct și secret (pentru toți bărbații de peste 21 de ani) și asigura drepturile minorităților etnice și religioase sau profesionale. Ca peste tot, constituția și legile au fost uneori încălcate, ceea ce a condus la mari lipsuri în funcționarea democrației și, desigur, la proteste sociale. Constituția prevedea că puterea emană de la națiune și că parlamentul, rămas bicameral, reprezenta națiunea. Miniștrii erau responsabili pentru actele lor în fața parlamentului, care era format din deputați și senatori (componente ai celor două camere, Adunarea Deputaților și Senatul),

membri ai partidelor politice participante la alegeri și câțiva senatori de drept.

Principalele partide politice erau Partidul Național Liberal și Partidul Național Țărănesc. Ele dominau scena politică din România. Partidul Conservator, deși condus de unele personalități de prestigiu, ca Take Ionescu, s-a fărâmițat și a dispărut din viața politică, mai ales ca urmare a reformei agrare din 1921, care a lichidat marea proprietate funciară (marile moșii). Partidul Național Liberal, cel mai puternic partid din România, reprezenta interesele capitalului industrial și financiar românesc. La conducerea lui s-a aflat mai ales familia Brătianu (Ion I. C. Brătianu până în 1927, apoi Vintilă Brătianu, până în 1930), dar și I. G. Duca, urmat, în 1934, de Dinu Brătianu (până în 1947). Partidul Național Țărănesc (PNTȚ) s-a format în 1926 prin unirea dintre Partidul Național Român din Transilvania cu Partidul Țărănesc din Vechiul Regat. Cele două forțe politice nu erau într-o totală compatibilitate și omogenizarea lor a fost dificilă și niciodată încheiată pe de-a-întregul. Bazele lor geografice diferite (Partidul Țărănesc avea alegătorii grupați în Vechiul Regat, iar Partidul Național Român în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș) au condus, totuși, la o acoperire națională a noului partid. Acesta a reprezentat interesele țărănimii, ale fermierilor mijlocii, ale burgheziei mici și mijlocii. În fruntea sa au fost Iuliu Maniu și Ion Mihalache.

Partide mai mici au fost Partidul Naționalist Democrat, condus de marele istoric Nicolae Iorga, Liga Poporului, în frunte cu generalul (apoi mareșalul) Alexandru Averescu și câteva partide ale minorităților naționale, dintre care mai importante au fost două maghia-

re, două germane și două evreiești. Partidele socialiste și social-democrate au fost divizate în epoca interbelică, dar cel mai de seamă reprezentant al muncitorilor industriali a fost Partidul Social-Democrat (PSD). La extrema stângă, s-a situat Partidul Comunist din România, în fapt o secție a Cominternului (Internaționala Comunistă) de la Moscova, creat în 1921 și care, fără bază de masă, etichetând România drept „stat imperialist” și militând pentru destrămarea țării, a fost scos în 1924 în afara legii. Nici unul dintre șefii care au condus acest partid în ilegalitate nu a fost român, datorită politicii Cominternului și fiindcă partidul avea foarte puțini adepți în mediul românesc. Această mică grupare a fost privită de societatea românească drept un corp străin, exotic și antiromânesc. La extrema dreaptă, s-a aflat Legiunea Arhanghelului Mihail, formată în 1927 și devenită apoi Garda de Fier sau Mișcarea Legionară. A atras la început o parte din tineretul studios, sincer nemulțumit și dornic de schimbări rapide în România, precum și pe unii intelectuali de vază, dornici de a da o nouă față țării, de a revigora energiile odinioară risipite și de a construi o societate mai dreaptă. Cei mai mulți au rămas cu timpul dezamăgiți de mișcare și (unii) s-au îndepărtat de ea. Organizația fost condusă de Corneliu Zelea Codreanu și Horia Sima. Având drept lozinci anticomunismul și antisemitismul, legionarii au combătut democrația, disputele politice parlamentare, au cerut „purificarea prin moarte” și au practicat teroarea politică, ocolind adesea justiția și recurgând la crime. Aceste metode nedemocratice i-au compromis pe legionari în ochii celei mai mari părți a intelectualității românești de calitate. Ei au fost scoși în afara legii în 1933, dar au

reapărut pe scena politică, sub alt nume, în 1935. Au ucis zeci de oameni politici, între care și doi prim-miniștri în funcțiune.

La guvernare nu au ajuns însă decât, cu mici excepții, liberalii și țărăniștii, datorită unei legi electorale care favoriza partidele mari, aflate la putere. În primul deceniu interbelic, după unele guverne conduse de generali, în fruntea țării a ajuns Partidul Național Liberal; în anii crizei din 1929-1933, au fost la putere opt guverne, dintre care șapte au fost ale Partidului Național Țărănesc; între 1934 și 1937, au condus din nou liberalii, în frunte cu Gheorghe Tătărescu. Monarhia română a fost un factor de echilibru al vieții politice, cel puțin până la moartea lui Ferdinand I, în 1927. Atunci s-a produs „criza dinastică” (1927-1930), deoarece principele moștenitor Carol a renunțat la tron, formându-se de aceea, pentru trei ani, o regență (noul rege, Mihai I, era minor), formată din prințul Nicolae, fratele mai mic al lui Carol, patriarhul Miron Cristea și Gheorghe Buzdugan, președintele Curții de Casație. În 1930, Carol al II-lea a revenit în fruntea României până în 1940, dar a urmărit să domine și chiar să compromită partidele politice, pentru a-și instaura puterea personală. Acest lucru i-a reușit între anii 1938-1940. În general, regimul democratic a funcționat în România interbelică, chiar dacă principiile democrației au fost adesea încălcate. Însă regimul de autoritate al regelui Carol al II-lea a anulat constituția democratică (din 1923), a desființat partidele politice, a luat măsuri legislative de restrângere a libertăților, devenind un fel de prevestitor al dictaturii militare care avea să se instaureze curând. Acest regim, fiind inițial un regim de

autoritate personală, s-a transformat în lunile sale din urmă în dictatură civilă.

S-a scris mult despre modul de guvernare a României interbelice și s-au conturat – cum se întâmplă adesea – două opinii contrare și chiar extreme. Una dintre ele susține că s-a instaurat un adevărat regim democratic prin care România a atins culmea progresului său în toate domeniile, încât anumiți exegeți entuziaști ar vorbi despre o „epocă de aur”, dacă noțiunea nu ar fi compromisă de regimul comunist al lui Nicolae Ceaușescu. Cealaltă, dimpotrivă, deplânge administrarea proastă a țării, corupția endemică, neaplicarea judicioasă a reformelor, politicile economice, sociale, naționale greșite, considerând că democrația a lipsit aproape cu desăvârșire. Aceste două extreme izvorăsc din concepții anistorice, care nu țin seamă de rigorile cercetării de specialitate, de metodologia acceptată, de istoricitatea proceselor și de obligația de a nu pretinde oamenilor care au trăit în trecut să fi avut exigențele și viziunile noastre de astăzi. Colateral și corelativ, între criticile care se aduc lumii noastre interbelice, două sunt de luat în seamă, fiindcă exprimă realități clare și precise. Se spune, în primul rând, că sistemul centralist aplicat în administrația românească, izvorât din caracterul de stat național unitar atribuit României de Constituția din 1923, a fost de-a dreptul malefic, impietând grav asupra regimului democratic, asupra funcționării provinciilor istorice atât de diferite și asupra drepturilor minorităților etnice. Aici însă, cu toată doza de adevăr cuprinsă în această idee, suntem obligați să ne situăm în epocă și să notăm că singura soluție viabilă, aplicabilă unui stat complet schimbat după Marea Unire și care voia să funcțio-

neze, era unificarea deplină și centralizarea după model francez. România nu avea cum să-și permită luxul de a fi un stat federal sau descentralizat, în condițiile existenței unor vecini care declarau în chip oficial că urmăresc destrămarea țării. În al doilea rând, se afirmă uneori că România a fost o țară nedemocratică, funciarmente antisemită și cu tendințe de a înăbuși complet existența minorităților etnice. Este drept că democrația românească interbelică a fost una *sui generis*, dar ea trebuie comparată cu ceea ce se întâmpla în Europa vremii, mai ales în Europa Centrală și de Est și Sud-Est și nu cu ceea ce se petrecea în Statele Unite ori în Anglia. Dacă facem un inventar al dictaturilor și regimurilor autoritare și de mână forte sau cu tentă fascistă, care au funcționat de timpuriu în țările din Europa, constatăm că asemenea regimuri s-au instaurat în 1917, în 1918, în 1919-1920, în 1922, în 1926, în 1929, în 1933 în Rusia, Bulgaria, Ungaria, Italia, Portugalia, Iugoslavia, respectiv Germania (dar și în alte locuri), dar nu și în România. În România, un astfel de regim a început abia în 1938, sub regele Carol al II-lea. De asemenea, guvernele totalitare și fasciste – de toate formele – au apărut pe harta Europei interbelice destul de devreme și de evident. În România, un guvern de acest tip a funcționat efectiv abia între septembrie 1940 și ianuarie 1941, prelungit apoi printr-un guvern militar, aliat al Axei în perioada războiului. Cu alte cuvinte, legionarii au guvernat în România mai puțin de o jumătate de an. Evident, asta nu înseamnă că crimele lor devin mai puțin odioase sau că politica antisemită a statului român a fost blândă și pardonabilă. Dictaturile rămân dictaturi, crimele rămân crime și holocaustul rămâne o imensă pată pe fața omeni-

rii, o tragedie unică pe care a trăit-o poporul evreu. Iar România a participat la toate aceste procese. Dar vina României trebuie stabilită, totuși, în comparație cu alte vini, fiindcă altminteri discutăm abstract și moral, dar devenim ruși de realitate. România interbelică nu a fost guvernată la modul ideal, dar nici în forme odioase. Unele erori de guvernare s-au datorat și stângăciilor inerente ființei umane, nu toate au fost premeditate și nu toate izvo-râsc din corupția românilor ori din setea lor de putere. Prin urmare, în locul unor judecăți hipercritice sau al unora prea edulcorate, propunem unele realiste, izvorâte din adevărul istoric, din adevărul omenește posibil și accesibil.

Între 1919 și 1940, România a fost un factor activ al vieții internaționale în Europa Centrală și de Sud-Est. Țara a urmărit, în linii mari, apărarea stabilității și ordinii impu-se pe continent după Primul Război Mondial, păstrarea păcii și securității, raporturi de bună vecinătate în regiune. Primul obiectiv major de politică externă de după 1918 a fost recunoașterea de către marile puteri și de către toți vecinii a granițelor rezultate din unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România. Ca să existe legal în forma în care ajunsese să fie în 1918, în urma hotărârilor luate la Chișinău, la Cernăuți și la Alba Iulia, noua Românie avea nevoie de aprobarea marilor puteri și a vecinilor, fapt care s-a și întâmplat, în linii mari, în anii 1919-1920, prin Conferința de la Paris. Un alt obiectiv a fost continuarea liniei tradiționale de alianță și amicitie cu Franța și Anglia, precum și întărirea relațiilor cu SUA. În Europa Centrală și în Balcani, România a urmărit crearea unui sistem de alianțe, în cadrul mai general al securității colective (susținut de diplomația franceză), pentru preve-